

Kitap Tanıtımı ve Değerlendirme

“Savaş ve Sürgün Hatıraları (1941-1948)”

“Memories of war and exile (1941-1948)”

“Воспоминание о войне и депортации (1941-1948)”

Nilüfer Mutlu¹

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14226259>

Geliş Tarihi: 24/10/2024

Kabul Tarihi: 09/11/2024

Eser Adı: Meheddin Bekiroğlu (2024). *Savaş ve sürgün hatıraları (1941-1948)*. Ankara: Özel Baskı. 240 s.

Giriş

Okuyuculara sunulan bu eser, 2. Dünya Savaşı'nda Almanya-Rusya cephesinde, Almanya'ya karşı Rus Ordusu teğmeni olarak savaşan ve savaşın sonuna kadar cephede kalan Ahıskalı bir Türk askerinin anılarını içermektedir. Yazar savaşın getirdiği zorlukları ve acıları anlatırken, yaşadıklarını yazmanın kendisi için ne kadar zor olduğunu dile getirmektedir. Özellikle sürgün acı ve kayıplarının yazılması gerektiği sorumluluğunu hisseden yazar, bu olayların gelecek nesiller tarafından bilinmesi gerektiğine inandığından, yazmayı bir görev ve borç olarak kabul etmektedir. Bu eserde okuyuculara hem savaşın hem de sürgünün derin izlerini taşıyan bir halkın yaşadığı trajedi birinci elden anlatılmaktadır.

Eser, Ahıskalıların sürgünü, Sovyetler Birliği dönemindeki yaşam, göçler ve yaşadıkları facialar hakkında ayrıntılı bilgi sunarak, tarihin sadece siyasi olaylar ve devlet politikalarından ibaret olmadığını, sıradan insanların günlük yaşamlarının da tarih olduğunu gözler önüne sermektedir. Metnin aslından günümüz Türkçesine Orhan Uravelli² tarafından çevrilen bu eser, Ahıska ağzı ve Azerbaycan Türkçesi karışımı bir dille yazılmış olup birçok Rusça kelime içermektedir. Ahıskalı Türkler, sürgün edildikleri Cumhuriyetlerde eğitim için ya Rus okullarını ya da yerel dillerde eğitim veren okulları seçmek zorunda kalmışlardır. Ana dilinde eğitim görme haklarının ellerinden alınması ve Rusçanın SSCB'nin resmî dili olmasından ötürü, Rusça kelimelerden aktarım yapmışlardır. Bu da dönemin ve bölgenin dilsel etkilerini açıkça ortaya koymaktadır.

Meheddin Ahmedov (Bekiroğlu) Kimdir?

Yazar Bekir oğlu Meheddin Ahmedov (Bekiroğlu), 1924 yılında Gürcistan SSC Ahıska ilçesinin Uravel köyünde doğmuştur. Ahıska'da Eğitim Meslek Okulunda eğitimine devam ederken savaş nedeniyle mezun olmadan köyde öğretmenliğe başlamıştır. 1942 yılında askere alınan Ahmedov, Kuzey Kafkasya, Kırım, Belarus, Polonya ve Almanya gibi bölgelerde orduda hizmet etmiştir. Terhisten sonra Özbekistan'a sürgün edilen ailesinin yanına gitmiş, burada öğretmenlik yapmış ve 1956'da sürgün edilen halklara serbest dolaşım hakkı tanınınca Kazakistan'a göç etmiştir. Daha sonra 1961 yılından

¹ Dr., Araştırmacı, yazar, nilufer_mutlu@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0002-0551-7055.

ömrünün sonuna kadar Azerbaycan'ın Haçmaz İlçesi Yeni Hayat kasabasında yaşamıştır. Ahıskalı Türklerin vatana dönüş mücadelesinde halk tarafından seçilerek heyetlerle birlikte Moskova ve Tiflis'te resmî kurumlarla görüşmelerde bulunmuştur. Ayrıca dul asker eşleri ve yetim asker çocukları adına Sovyetler Birliği'nin makamlarına dilekçe ve mektuplar yazarak yardım etmelerini istemiştir. Bu çabaları, yazarın sadece bir asker değil, aynı zamanda halk için mücadele eden bir öncü olduğunu da göstermektedir.

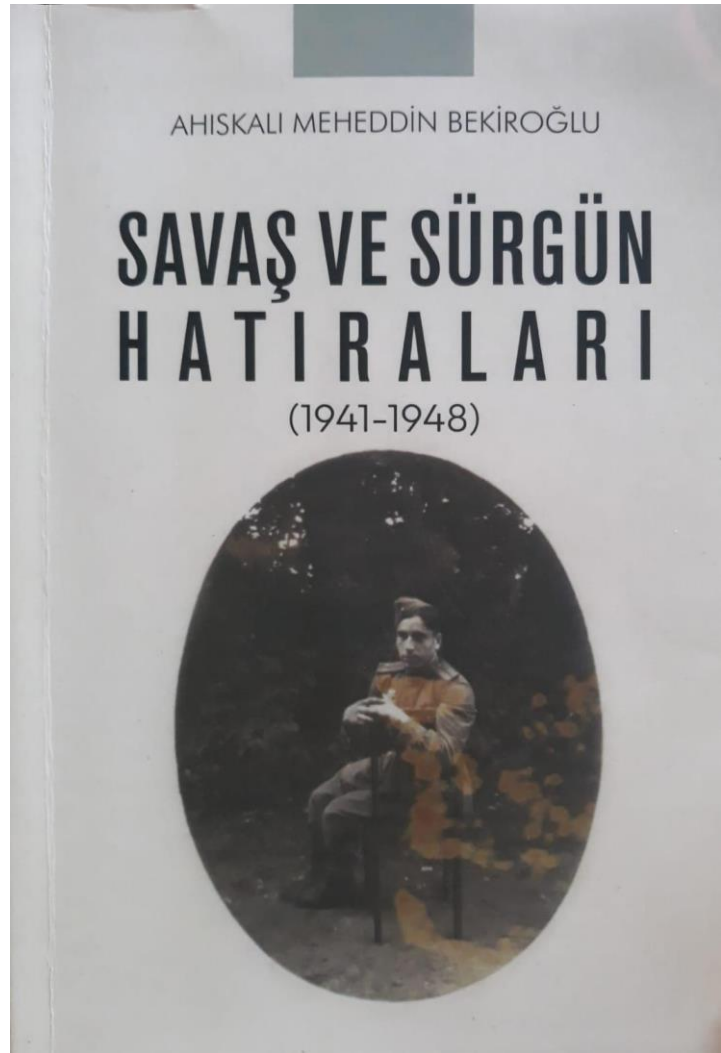
“Savaş ve Sürgün Hatıraları (1941-1948)” Eseri

Eser; *Savaş Başlıyor ve Vahşet Saçıyor*, *Arkadaşım Coşkun*, *Savaş Bitti-Eve Dönüyorum*, *Ablam Çiçek Sürgünü Anlatıyor*, *Gülbahar Abla Anlatıyor*, *Halamin Oğlu Ahmet Abi*, *Dursun Amca*, *Fezli Abi*, *Kaya Dedenin Torunu Binali*, *Ahıska ve Halkımız Hakkında*, *Uravel Köyü*, *Ailemiz Hakkında Birkaç Söz*, 2. Dünya (Almanya) Savaşında Ahıska'nın Uravel Köyünden Sovyet Ordusuna Asker Alınanlar (1941-1944), *Mektup ve Fotoğraflar* adlı bölümlerden oluşmaktadır. Bütünlük, kronolojik sıra ve devamlılığa çok dikkat edilse de kaçınılmaz olan bazı eksiklikleri vardır.

Savaş Başlıyor ve Dehşet Saçıyor adlı bölümde Almanya ile savaşın başladığı günden itibaren yaşadıklarını ve tanık olduğu olayları not eden yazar, askere alınanların çoğunun köylü, Rusça bilmeyen, silah görmemiş ve askerlik tecrübesi olmayan kişiler olduğunu vurgulamaktadır. Bu durum onların askerî düzeni anlamalarını ve askerî disipline adapte olmalarını zorlaştırmıştır. Ayrıca, Almanların ani taarruzlarıyla kısa sürede Rusya'nın çok büyük arazilerini işgal etmesi köylerin, kasabaların ve şehirlerin yaşanmaz hale geldiğini ve halkın çok zor durumda kaldığını yazmaktadır.

Yazar, Müslümanların yalnız 2. Dünya Savaşı başladıktan sonra askere alınmaya başladığını, Kafkas halklarını güzel huylu ve terbiyeli bulduğunu ancak toplumsal örgütlenme ve disiplinli düzen konularında yetersiz olmaları nedeniyle durumlarının daha da zorlaştığını ifade etmektedir. Öte yandan Rusların çoğunlukla askerlik tecrübesine ve geleneğine sahip olduğunu belirtmektedir.

Arkadaşım Coşkun bölümünde yazar, savaşın Kafkas sıradağlarının kuzeyinde devam ettiğini ve Nazi Almanya'sının bu dağları aşarak stratejik öneme sahip Bakü şehrini ve petrol kaynaklarını ele geçirmeyi hedeflediğini anlatmaktadır. Alman ordusunun hızla ilerleyerek Kafkaslara kadar gelmesiyle birlikte Güney Kafkasya'nın tamamının cephe gerisi bölgeye dönüştüğünü aktarmaktadır. Yazar, bu bölgede kamp halinde olan alayın farklı etnik ve milletlerden, farklı yaş gruplarından, evinden ve

ailesinden koparılan insanlardan oluştuğunu kaydetmektedir. Ayrıca yazar “Arkadaşım Coşkun” bölümünde, Hristiyan ve Müslüman askerlerin bir arada bulunduğu bu alayda tanıştığı Coşkun Bekov’un ve diğer birçok askerinin dramatik hayat hikâyelerine yer vererek, savaşın bireyler üzerindeki derin etkilerini ve yaşanan zorlukların tasvirini daha belirgin hâle getirmektedir.

Savaş Bitti, Eve Dönüyorum başlığı altında yazar, 1945 yılının Mayıs ayında savaşın bittiğini ve Almanya’nın teslim olduğunu belirtirken, savaş sırasında Almanya’nın çeşitli bölgelerinde bulunduğunu, başkent Berlin’e kadar gittiklerini ve şehrin harabeye dönüştüğünü, felaket üstüne felaket yaşandığını da eklemektedir. Terhis edilip bir an önce köyüne dönmeyi beklerken, iki yıl daha subay olarak orduda hizmet etmesi gerektiğini yazmaktadır. Milli Kafkasya Ordusunda askerliğine devam ederken, izne ayrılan yazar, ailesinin Orta Asya’ya sürgün edildiğinden habersiz Ahıska’ya evine gitmek ister. Ancak burada halkını ve ailesini bulamaz. Üstelik “Senin bu köyde bulunman yasaktır. Bizimle geleceksin” diyen polis memurunun tehdidiyle karşılaştığını üzüntüyle aktarmaktadır (Bekiroğlu, 2024: 129).

Kazakistan, Özbekistan ve Kırgızistan’a dağıtılan, zorunlu ikamet şartlarında olduğu için âdeta açık cezaevindeki gibi bir yaşam sürmekte olan Ahıskalı Türklerin sabrederek, bütün bunlara katlanmaktan başka çaresi olmadığını da üzüntüyle dile getirmektedir. Sadece kuvvetli inanç, sıkı akrabalık ilişkileri, çalışkanlık ve vatana dönme hayali bu insanları ayakta tutmaktadır.

Kitabın *Ablam Çiçek Sürgünü Anlatıyor* bölümünde, sürgün şahidi olan yazarın ablası Çiçek, 14 Kasım 1944’te başlayan sürgünü “O ne bitmez tükenmez yoldu, o ne cehennemdi.” diye tarif ettiğini anılarında kaydetmektedir. Çiçek’in bu sözleri, sürgünün ne kadar zor ve bitmek bilmez bir süreç olduğunu vurgulayarak, herkes için unutulmaz ve acı dolu bir yolculuk olduğunu göstermektedir.

Gülbahar Abla Anlatıyor adlı bölümde, savaş ve sürgün sırasında ve sonrasında halkın yaşadıkları zorluklar anlatılmaktadır. Yazar, savaşın başlamasıyla birlikte erkeklerin askere alındığını, geride yaşlılar, kadınlar ve çocukların kaldığını, özellikle kadınların güçlerinin yettiği kadar ağır işler üstlenmek zorunda bırakıldıklarını aktarmaktadır.

Halamın Oğlu Ahmed bölümünde yazar, halasının yedi oğlundan biri olan Ahmed’in hikâyesini aktarmaktadır. Ahmed, Finlandiya Savaşı’na katılmış, 1941 yılında Almanya ile savaş başlayınca cepheye alınmıştır. Defalarca yaralanmış, iyileşmiş ve tekrar savaşa dönmüştür. Savaş bittikten bir sene sonra 1946 yılında Tiflis’e döndüğünde ailesini bulamaz. Ahıska’dan sürgün edilen ailesini binbir eziyetle Özbekistan’ın Semerkant vilayetinin İştihan ilçesinde bulur. Ne var ki savaşa gitmek için evden çıktığında iki ayağı olan Ahmed’in, geri döndüğünde tek bacağı kalmıştır.

Eserin *Dursun Amca* kısmında, yazarın doğduğu Urael köyünde hem akrabası hem de komşusu olan Dursun Amca ile iki yıl boyunca beraber çalıştığını, çift sürdüklerini, tohum ekip rençperlik yaptıklarını anlatmaktadır. Savaştan sonra Dursun amcayı sorup soruşturarak bulan yazar, onun iki oğlunun savaştan dönmediğini, yıllar geçse de onlardan haber alamadıklarını ve gözlerinin hep yollarda kaldığını üzüntüyle yazmaktadır. Dursun amcanın sürgündeki yaşamını anlatırken, milletimizin başına çok büyük musibetlerin geldiğini, darmadağın, perişan ve yurtsuz yuvasız kaldıklarını aktarmaktadır.

Yazar, *Fezli Abi* başlıklı bölümde, Urael köyünün en çalışkan ve becerikli ailelerinden birinin oğlu olan Fezli ağabeyinden bahsetmektedir. Onun özverili çalışmasından dolayı birkaç mükâfat aldığını ve gazetelerde resmi çıktığını yazmaktadır. Fezli ağabey, Kırım Savaşı’na katılmış, ancak verem hastalığına yakalanarak köyüne dönmüştür. Doğup büyüdüğü topraklarda iyileşerek kolhozda çalışmaya başlamış, kadınlara, kızlara ve çocuklara sahip çıkarak onlara büyüklük etmiştir.

Yazar, 14 Kasım 1944 tarihinde Fezli ağabeyin ailesinin de vagona bindirilerek meçhule giden yolculuğa başladığını, yolda istasyondan su almak için indiğinde treni kaçırdığını ve ailesinden ayrı

düştüğünü belirtmektedir. Bu olay, Fezli ağabeyin hayatındaki dramatik bir dönüm noktasıdır ve sürgün sürecinin acımasızlığını vurgulamaktadır. Ailesinden ayrı düşmesi, onun yaşadığı trajediyi ve sürgünün getirdiği zorlukları derinlemesine hissettirir. Yazarın anlatımı, dönemin zorluklarını ve bireylerin bu zorluklarla nasıl başa çıktığını anlamamıza yardımcı olmaktadır.

Yazar, *Kaya Dedenin Torunu Binali* başlıklı bölümde, Kaya Dede'nin üç oğlunun da savaşa götürüldüğünü, onlar savaştayken eşlerinin ölmesi sonucu çocukların yetim kalmasını anlatmaktadır. Bu yetmezmiş gibi, felaketin en acısı olan sürgün yolculuğu başlar. Sürgün sırasında, 15 yaşında olan ailenin en büyük erkeği Seydul amcanın oğlu Binali, ailenin bütün yükünü omuzlarına almıştır. Sürgün yolculuğu sırasında treni kaçıran Binali, yakınlarından ayrı düşer. Binali, 10 ay sonra ailesine kavuşur. Yazar, burada eğer onları sürgün etmeseydiler, ülke savaşta olmasına rağmen ne ailesi ne de yakınları bu kadar eziyet çekecekti, diye belirtmektedir. Bu ifade, sürgünün getirdiği acıların ve haksızlıkların altını çizmektedir. Sürgün yolculuğu sırasında treni kaçıran Binali'nin yakınlarından ayrı düşmesi, onun yaşadığı zorlukları ve yalnızlığı vurgulamaktadır. Binali'nin 10 ay sonra ailesine kavuşması, bu süreçte yaşadığı mücadeleleri ve azmi ortaya koymaktadır.

Yazar kitabın *Ahıska ve Halkımız Hakkında* bölümünde vatan kavramını derinlemesine ele alarak, bir kişinin doğup büyüdüğü; bir milletin egemen olarak yaşadığı, barındığı ve gerektiğinde uğruna canını vereceği topraklar olarak tanımlamaktadır. Vatanın önemi, vatan sevgisi ve hasreti üzerine düşüncelerini dile getirirken, insanın akrabalarıyla birlikte doğup büyüdüğü köyde daha mutlu olacağını ifade etmektedir. Bu, vatanın sadece bir toprak parçası değil, aynı zamanda duygusal ve sosyal bağların merkezi olduğunu vurgulamaktadır. Anadolu Türklerinin bir parçası olan Ahıskalı Türklerin vatanlarından uzakta parçalanmış bir şekilde yaşadıkları halde, özgür ruhlarını kalplerinde taşıdıklarını ve onları ayakta tutan, yaşatan duygunun bu ruh olduğunu belirtmektedir. Bu ifade, vatan sevgisinin ve bağlılığının ne kadar güçlü olduğunu ortaya koymaktadır.

Yazar, Ahıska şehri ve bölgesinin verimli topraklara sahip olduğunu yazmış ve burada mısır ekiminin yaygın olduğundan, zengin meyve çeşitlerinin bolluğundan bahsetmiştir. Ayrıca, geleneksel hayvancılığın da bölgede sıkça görüldüğünü yazmaktadır. Bu durum, Ahıska'nın tarım ve hayvancılık açısından zengin bir bölge olduğunu ortaya koymaktadır.

Ahıskalıların evde Ahıska ağzını konuştuklarını ifade eden yazar, bu ağzın Ardahan, Artvin, Kars ve Erzurum'un birçok ilçesinde konuşulan dille aynı olduğunu da dile getirmektedir.

Kitabın bu bölümünde, Petersburg'da kurulan yeni Bolşevik rejiminin 1921'de Ahıska'ya gelmeye başladığını, ilk başta Müslüman etnik gruplara ılımlı davrandığını anlatmaktadır. Bolşevik rejime karşı olanların çoğunun Türkiye'ye göç ettiğini, geride kalanların ise Sovyet vatandaşları statüsünde olduklarını yazmaktadır. Bunun yanı sıra köylerde Sovyet okullarının açıldığını, okuma yazma kurslarının düzenlendiğini ve öğretmenlerin yetiştirildiğini belirtmektedir. Yazar, yeni modern okul sisteminde kızların eğitime katılmasından ve yerel yönetimde yerli Müslüman Türklerin görev almaya başlamasından bahsetmiştir. Aynı zamanda, Sovyet rejimi kurulduğunda zenginlerin ve toprak sahiplerinin mülklerinin müsadere edilerek ellerinden alındığını ve fakir fukara veya hiç toprağı olmayanlara toprak verildiğini de ifade etmektedir. Ancak yazar, geleneksel köylü nüfusunun bu duruma ayak uydurmasının kolay olmadığını ve ileri görüşlü insanların bu yönetim şeklini kabul etmediğini belirtmektedir. Sovyetler Birliği üyesi olduktan sonra, Gürcistan Cumhuriyeti'ndeki Müslümanların durumunun kötüleştiğini ve ayrımcılığa maruz kalmaya başladıklarını da aktarmaktadır.

2. Dünya Savaşı yıllarında, Ahıska bölgesinin Tiflis üzerinden Rusya'nın merkez bölgelerine bağlanması amacıyla Borcom kasabasından Ahıska'nın Vale kasabasına bir demiryolu hattının inşa edildiğini aktaran yazar, bu demiryolunun ilk yolcularının sürgün edilen Ahıskalı Türkler olduğunu ve sürgün yolunun Ahıska halkına yaptırıldığını belirtmektedir.

Kitabın ileri sayfalarında yazar Ahıskalı Türklerin sürgün ve sürgün sonrasındaki yıllarını değerlendirirken, okuma yazma ve başka bir dil bilmeyen, köylerinden başka bir yer görmemiş bu halkın gurbet ellerde ayakta kalmasının bir facia olduğunu aktarmaktadır.

Uravel Köyü'nde yazar, doğup büyüdüğü Uravel köyü hakkında etraflı bilgiler sunmaktadır. Babalarının Uravel köyü için "Küçük İstanbul" dediklerini duyduğunu ve aynı ifadeyi Azgur köyü için de kullandıklarını belirtmektedir. Belki de köyün dört bir yandan yüksek tepeler ve dağlarla çevrili olmasından dolayı böyle söylediklerini eklemektedir. Uravel ve çevresindeki köylerin bol su, verimli topraklar ve ormanlara sahip olduğunu, savaş başlayana kadar bu köylerde iyi yaşadıklarını dile getirmektedir. Köylerinde, savaştan birkaç yıl önce yapılmış bir caminin bulunduğunu ve köy sovetinde (şurası) nüfus, bayındırlık ve sosyal güvenlik işlerinin yürütüldüğünü de belirtmektedir.

Ailemiz Hakkında Birkaç Söz başlıklı bölümde yazar, ulu dedesinin hacca gidip geldiği için "Hacı Ahmet Dede" olarak tanındığını belirtmektedir. 19. yüzyılın ortalarında Çünte köyünden Uravel'e yerleşmişler ve burada Çünte Mahallesi'ni kurmuşlardır. Bu nedenle, onların sülalesine "Çünteliler" denilmektedir. Yazar, dedesinin isminin Üzeyir Ahmetoğlu, babasının ise Bekir Üzeyiroğlu olduğunu ve savaş başladığında büyük ailesinin on dört kişiden oluştuğunu ifade etmektedir. Erkek kardeşlerinin kolhozun en çalışkan insanlarından olduklarını, medrese eğitimi aldıklarını ve daha sonra savaşa katıldıklarını da eklemektedir. Ancak, savaş sona erdiğinde geride sadece beş kişi kaldığını, savaş ve sürgünün ailesinden dokuz kişiyi alıp götürdüğünü de üzüntüyle anlatmaktadır.

Eserin 2. *Dünya Savaşında (1941-1945) Ahıska'nın Uravel Köyünden Sovyet Ordusuna Askere Alınanlar (Savaşta ölenler koyu karakterle belirtilmiştir)* kısmında yazar Uravel köyünden savaşa katılan 108 kişinin listesini vermektedir. Savaşta ölenler koyu karakterle belirtilmektedir. Bu liste, yazarın eşi Livaza Ağali kızı tarafından tamamlanmıştır; ancak eksik ve ilave bilgilere ihtiyaç olduğu dile getirilmektedir.

Kitabın son bölümünde, yazarın o sırada Primorsk-Ahtarsk ilçesinde öğrenci kampında bulunan oğlu Üzeyir Ahmedov'a yazdığı *Mektup* yer almaktadır. Mektupta, yazar oğlunun bulunduğu yerleşim yerini iyi bildiğini, savaş sırasında orada uzun süre kaldıklarını yazmaktadır. 1943 yılında 77. Azerbaycan tümeninin o bölgede çok ağır günler geçirdiğini ve yüzlerce asker arkadaşını orada kaybettiğini de ilave etmektedir. Yazar orada toplu mezar bulunduğunu belirtmekte ve ölenlerin anısına bir anıt dikilip dikilmediğini de merak etmektedir.

Sonuç

"Savaş ve Sürgün Hatıraları (1941-1948)" 2. Dünya Savaşı'nda Almanya'ya karşı savaşan ve savaşın sonuna kadar cepheye kalan bir Ahıskalı bir Türk teğmenin anılarını konu edinmektedir. Ailesinin Orta Asya'ya sürgün edildiğinden habersiz olan teğmen, Ahıska'ya döndüğünde köylerin boşaltıldığını ve ailesinin orada olmadığını görmesi, sürgünün trajedisini ortaya koymaktadır.

Bu eser, Ahıskalıların birinci elden anılarını içermektedir. Genelde bu tür anılar neredeyse yok denecek kadar azdır. M. Bekiroğlu, profesyonel bir yazar olmamakla birlikte, dinlediği akrabalarının ve kendinin anılarını samimi bir dille aktarmaktadır. Eser, herhangi bir kaynağa dayanmamakta olup yazarın hafızasına göre yazılmıştır. Bu nedenle, kitapta yer alan anılar birinci elden ve özgün bir perspektif sunmaktadır. 2. Dünya Savaşı sırasında yaşananlar, savaşın sonu ve sürgün süreci, yazarın hayatındaki önemli dönüm noktaları ve göçler, kronolojik bir sırayla anlatılmaktadır. Bu nedenle, kitap kronolojik tutarlılık açısından değerlendirildiğinde, yazarın olayları sırasıyla ve mantıklı bir şekilde aktardığını söyleyebiliriz. Bu, okuyucuların olayları daha iyi takip etmelerini ve anlamalarını sağlamaktadır.

Çalışma, Ahıskalı Türklerin sürgünü ve Sovyetler Birliği'ndeki yaşamları hakkında ayrıntılı bilgiler vererek bu halkın tarihine ışık tutmaktadır. Dolayısıyla eser, Ahıskalı Türklerin sürgün edilmesi ve göç süreçlerini anlatarak, zorunlu göç ve sürgünlerin birey ve topluluk üzerindeki etkilerini de ortaya çıkarmaktadır. Bu araştırma, tarih, sosyoloji ve kültürel çalışmalar gibi çeşitli bilim alanlarına katkı sağlayacak çok sayıda veri içermektedir. Ayrıca sürgün edilen halkların haklarını savunma çabaları, toplumsal dayanışma ve mücadele örneği olarak değerlendirilebilir. Bu eser, yukarıda belirtilen alanlarda kapsamlı bilgi sunarak akademik araştırmalara katkıda bulunmakta ve genel okuyucuları aydınlatmaktadır. Bu kitabın genel okuyucu kitlesi, tarih, sosyoloji ve kültürel çalışmalarla ilgilenen akademisyenler, araştırmacılar ve öğrencilerden oluşmaktadır. Ayrıca 2. Dünya Savaşı, sürgünler ve göçler gibi konulara ilgi duyan genel okuyucular da kitabı ilgiyle okuyabilir. Ahıskalı Türklerin tarihine ve Sovyetler Birliği dönemindeki yaşamlarına dair bilgi edinmek isteyenler için de önemli bir kaynak niteliğindedir.

Yazar, kişisel anılarını ve tanıklıklarını aktarırken, doğal olarak sübjektif bir bakış açısına sahiptir. Ancak, yazarın amacı, Ahıskalı Türklerin yaşadığı zorlukları ve acıları gelecek nesillere aktarmak olduğundan, bu sübjektif yaklaşım eserin değerini azaltmamaktadır. 2. Dünya Savaşı sırasında yaşananları, Ahıskalı Türklerin sürgününü ve Sovyetler Birliği'ndeki yaşamlarını detaylı bir şekilde ele alarak, okuyuculara dönemin askeri ve sosyal koşulları hakkında birinci elden bilgi sunmaktadır. Ayrıca, yazarın kişisel deneyimleri ve tanıklıkları, konunun derinlemesine anlaşılmasına yardımcı olmaktadır.

Yazar Kazakistan, Özbekistan ve Kırgızistan'a dağıtılan Ahıskalıların zorunlu ikamet şartlarında yaşadıkları zorlukları ve bu süreçte sadece kuvvetli inanç, sıkı akrabalık ilişkileri, çalışkanlık ve vatana dönme hayalinin onları ayakta tuttuğunu dile getirmektedir. Ablası Çiçek'in sürgün anılarını ve Gülbahar Abla'nın savaş ve sürgün sırasında yaşadıklarını anlatan bölümler, bu dönemin ne kadar zor ve acı dolu olduğunu bize göstermektedir. Yazarın yaklaşımı, konunun iyi anlaşılmasına katkı sağlamaktadır. Özellikle, savaşın ve sürgünün bireyler üzerindeki etkilerini vurgulaması, okuyucuların empati kurmasını ve olayların ciddiyetini kavramasını kolaylaştırmaktadır. Ayrıca kişisel hikâyeler ve dramatik olaylar üzerinden konuyu işleme, metni daha etkileyici ve akılda kalıcı hale getirmektedir.

1924 yılında Ahıska'nın Uraş köyünde doğan Meheddin Ahmedov (Bekiroğlu)'un hayatı, sırasıyla Özbekistan, Kazakistan ve daha sonra 1961 yılında Azerbaycan'a göç etmesiyle devam etmiştir. Yazar Bekir oğlu Meheddin Ahmedov'un anıları, Ahıskalı Türklerin vatana dönüş mücadelesini ve yazarın toplumu için verdiği mücadeleyi de belgeleyerek gelecek nesillere önemli bir tarihsel miras bırakmaktadır.

KAYNAKÇA

Bekiroğlu, M. (2024). *Savaş ve sürgün hatıraları (1942-1948)*. (Özel Baskı). Ankara.